

ДФРР



**Державний фонд
регіонального розвитку:**
механізм/процедури підготовки
та відбору проектів регіонального
розвитку





Видання підготовлене експертами
Громадської організації «Європейський діалог»
в межах «Ініціативи з розвитку аналітичних центрів в Україні»,
яку виконує Міжнародний фонд «Відродження» у партнерстві
з Фондом розвитку аналітичних центрів за фінансової підтримки
Посольства Швеції в Україні (SIDA).

Автор:

Олександр СОФІЙ

Рецензії:

**Руслана РУДНІЦЬКА,
Василь КАШЕВСЬКИЙ**

Думки, висновки чи рекомендації належать авторам та упорядникам цього видання
і не обов'язково відображають погляди Посольства Швеції в Україні,
Фонду розвитку аналітичних центрів та Міжнародного фонду «Відродження».

Зміст

Резюме.....	5
Вступ	8
Ознаки проблеми.....	10
Проблема	14
Мета дослідження.....	14
Методологія дослідження та опис об'єкту дослідження	14
Можливі причини проблеми	20
Аналіз причин проблеми.....	21
Пропоновані зміни Мінрегіону в частині покращення процедур підготовки та відбору проектів регіонального розвитку, які фінансуються з коштів Державного фонду регіонального розвитку	33
Висновки	36
Рекомендації.....	38
Додатки	
01 Перелік проектів до Державного фонду регіонального розвитку, орієнтованих на точкове відновлення інфраструктури за 2016 рік від Івано-Франківської області	40
02 Перелік проектів до Державного фонду регіонального розвитку за 2016 рік від об'єднаних територіальних громад Львівської області	46
03 Приклад проекту, який отримав співфінансування з фонду регіонального розвитку у 2016 році	48
04 Критерії оцінки проектів, пропоновані наказом Мінрегіону від 24 квітня 2016 року №80	51



Резюме

Україна започаткувала **державну регіональну політику**, засновану на європейських цінностях, засадах демократії та національної єдності, орієнтовану на підвищення економічних та соціальних стандартів життя кожного громадянина. Державна регіональна політика визначається системою взаємопов'язаних документів, ключовим з яких є **Державна стратегія регіонального розвитку України**.

Державний фонд регіонального розвитку є фінансовим інструментом впровадження Державної стратегії регіонального розвитку. Від ефективності фонду в значній мірі залежить прозоре та прогнозоване фінансування регіонального розвитку, можливість формулювання і реалізації власної політики розвитку територій в умовах відсутності адекватних повноважень та фінансових ресурсів, проведення реформ – адміністративної, територіальної, бюджетної.

Діяльність фонду у 2015-2016 вже приносить позитивні результати. Однак проявились і проблеми, які накопичувались роками, зокрема в частині процедур підготовки та відбору проектів регіонального

розвитку. У ході проведеного дослідження, підготовленого в рамках Ініціативи з розвитку аналітичних центрів в Україні, були використані матеріали аналітичного звіту «Регіональний розвиток та державна регіональна політика», а також нормативно-правові акти та регламентуючі документи 2015-2016 років, що визначають державну та регіональну політику розвитку; результати діяльності фонду, зокрема в частині аналізу причин неефективності процедур підготовки та відбору проектів регіонального розвитку, які фінансуються з коштів Державного фонду регіонального розвитку.

Окремі питання дослідження більше деталізовані на прикладі Львівської області, а розроблені рекомендації щодо можливих змін в основному адресуються ключовим суб'єктам регіональної політики у Львівській області – обласній раді та державній адміністрації. При цьому варто зауважити, що досліджена проблема та її причини не є специфічними для окремо взятого регіону, зокрема Львівщини, а притаманні усім областям України.

За результатами дослідження були зроблені такі основні висновки:

- 1 Низький** рівень культури стратегічного планування на регіональному рівні, що призводить до відсутності об'єктивної оцінки спроможності потенціалу території, бачення перспективи розвитку, а відтак – неспроможності підготовки розвиткових проектів.
- 2 Низька** якість планів заходів з реалізації регіональних стратегій розвитку (а у випадку Львівської області його відсутність), що призводить до того, що регіональні проекти, які подаються на співфінансування до Державного фонду регіонального розвитку слабо корелюються із стратегічними цілями розвитку регіону, у більшості своїй націлені на точкове відновлення інфраструктури.
- 3 Процедури** відбору проектів для фінансування з Державного фонду регіонального розвитку поки що не стали достатньо відкритими, так само, як і діяльність регіональних комісій.
- 4 Діючі** критерії та бальна система оцінювання проектних заявок у 2015-2016 роках не забезпечили якісної оцінки регіональних проектів розвитку.

Відповідно до висновків дослідження пропонуються адресні рекомендації щодо оптимізації процедур підготовки та відбору проектів регіонального розвитку, які фінансуються з коштів Державного фонду регіонального розвитку на 2017-2018 роки:

- 1 Керівництву** Львівської обласної державної адміністрації переформатувати склад членів регіональної комісії згідно з наказом Мінрегіону від 24 квітня 2016 року №80.
- 2 Після** затвердження Львівською обласною радою Плану заходів з реалізації Стратегії розвитку Львівщини, обласній державній адміністрації оголосити конкурс регіональних проектів на 2017-2018 роки. При цьому організувати навчання щодо їх підготовки та стратегічного планування – для всіх зацікавлених сторін; а щодо методики оцінки проектів – для членів регіональної комісії.

3 Львівській обласній раді за участі експертів міжнародних програм та аналітичних центрів провести моніторинг та оцінку регіональних програм розвитку на предмет узгодження їх заходів/проектів із пріоритетами Державного фонду регіонального розвитку та проектами Плану заходів на 2016-2018 роки з реалізації Стратегії розвитку Львівщини. На основі цього підготувати відповідні зміни до регіональних програм на 2017 рік.

4 Львівській обласній раді спільно із обласною державною адміністрацією сприяти якнайшвидшому створенню Агенції регіонального розвитку, як центру реформ в сфері регіонального розвитку і децентралізації та підготовки програм і проектів регіонального розвитку, узгоджених з інтересами і ресурсами державних цільових програм, місцевих бюджетів та проектів міжнародної технічної допомоги.



Вступ

Україна започаткувала **державну регіональну політику**, засновану на європейських цінностях, засадах демократії та національної єдності, орієнтовану на підвищення економічних та соціальних стандартів життя кожного громадянина. У сучасних умовах її першочерговим завданням є пошук раціонального балансу між децентралізацією управління і єдиновладдям.

Державна регіональна політика України на сьогодні визначається системою взаємопов'язаних документів (ст. 7 Закону України «Про засади державної регіональної політики»):

- Державна стратегія регіонального розвитку України
- План заходів з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку України;

- регіональні стратегії розвитку;
- плани заходів з реалізації регіональних стратегій розвитку;
- інвестиційні програми (проекти), спрямовані на розвиток регіонів.

Механізмами фінансування державної регіональної політики (ст. 20 Закону України «Про засади державної регіональної політики») є:

- міжбюджетні трансферти з Державного бюджету місцевим бюджетам;
- об'єднання на договірній основі фінансових ресурсів суб'єктів регіональної політики, державних та приватних партнерів на принципах здійснення державно-приватного партнерства, міжнародних інституцій;
- капітальні видатки Державного бюджету;

- державні цільові програми, у тому числі програми подолання депресивності територій;
- угоди щодо регіонального розвитку;
- програми і заходи, включаючи інвестиційні програми (проекти), що реалізуються за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку.

Джерелами фінансування державної регіональної політики (ст. 21 Закону України «Про засади державної регіональної політики») є:

- кошти Державного бюджету України, зокрема Державного фонду регіонального розвитку;
- кошти місцевих бюджетів;
- благодійні внески;
- кошти міжнародних організацій;
- кошти з інших джерел, не заборонених законодавством.

Державний фонд регіонального розвитку, визначений статтею 24-1 Бюджетного кодексу України, на сьогодні є ключовим фінансовим інструментом для впровадження Державної стратегії регіонального розвитку та ефективним механізмом впливу державної політики регіонального розвитку.

Державний фонд регіонального розвитку – це не просто фінансовий інструмент впровадження Державної стратегії регіонального розвитку, а нова парадигма зрозумілого, прозорого та прогнозованого фінансування регіонального розвитку. Від ефективності фонду в значній мірі залежить можливість формулювання і реалізації власної політики розвитку територій в умовах відсутності адекватних повноважень та фінансових ресурсів, проведення реформ – адміністративної, територіальної, бюджетної. Перші кроки фонду вже приносять позитивні результати, однак і виявляють проблеми, які накопичувались роками, зокрема в частині процедур підготовки та відбору проектів регіонального розвитку. Відповідно, ця проблема і лягла в основу пропонованого дослідження.

Дане дослідження адресоване керівникам регіональних і місцевих органів влади, які відповідають за формулювання та реалізацію політики соціально-економічного розвитку своїх територій, а також представникам неурядових організацій, дотичних до сфери регіонального розвитку, які мають брати активну участь у розробці спільних заходів у сфері регіональної політики між органами місцевої влади та громадами.

Ознаки проблеми

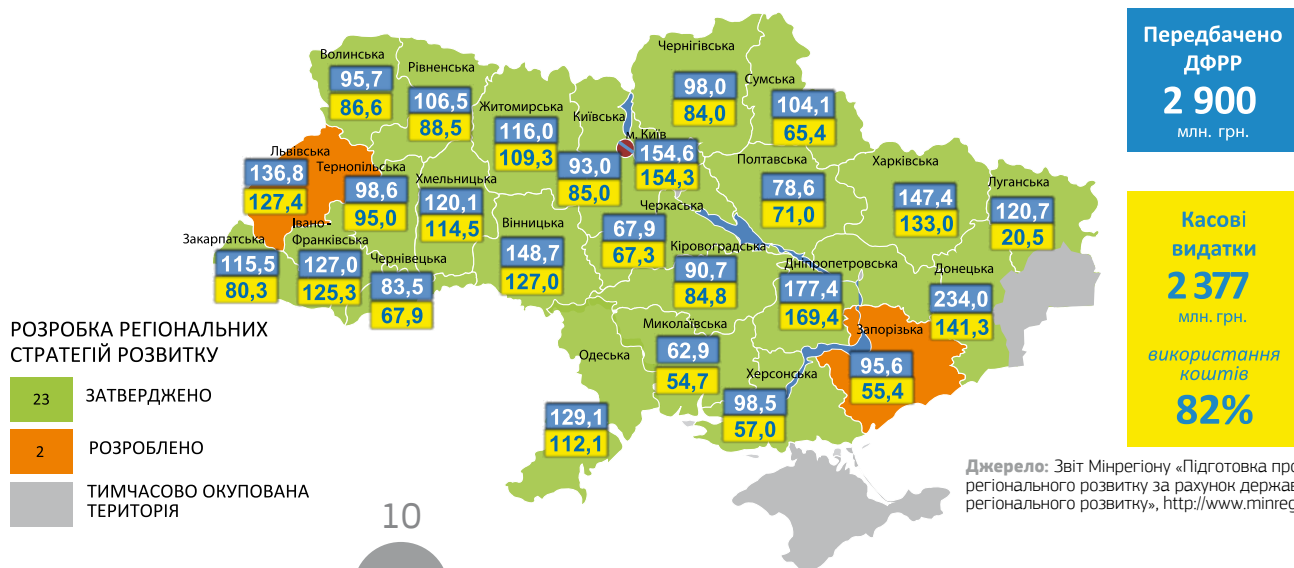
18% коштів Державного фонду регіонального розвитку повернулись в бюджет

Відповідно до звіту Мінрегіону про використання коштів Державного фонду регіонального розвитку за 2015 рік, касові видатки фонду склали 2,37 млрд. грн. із передбачених 2,9 млрд. грн., що складає 82%. Відповідно, в

Державний бюджет були повернуті 533 млн. грн. грн., що складає 18%. Для Львівської області відсоток unreалізованих коштів фонду у порівнянні із середнім по Україні є значно нижчим – 6,9% (див. діаграму 1).

Діаграма 1

Стан використання коштів ДФРР регіонами у 2015 році



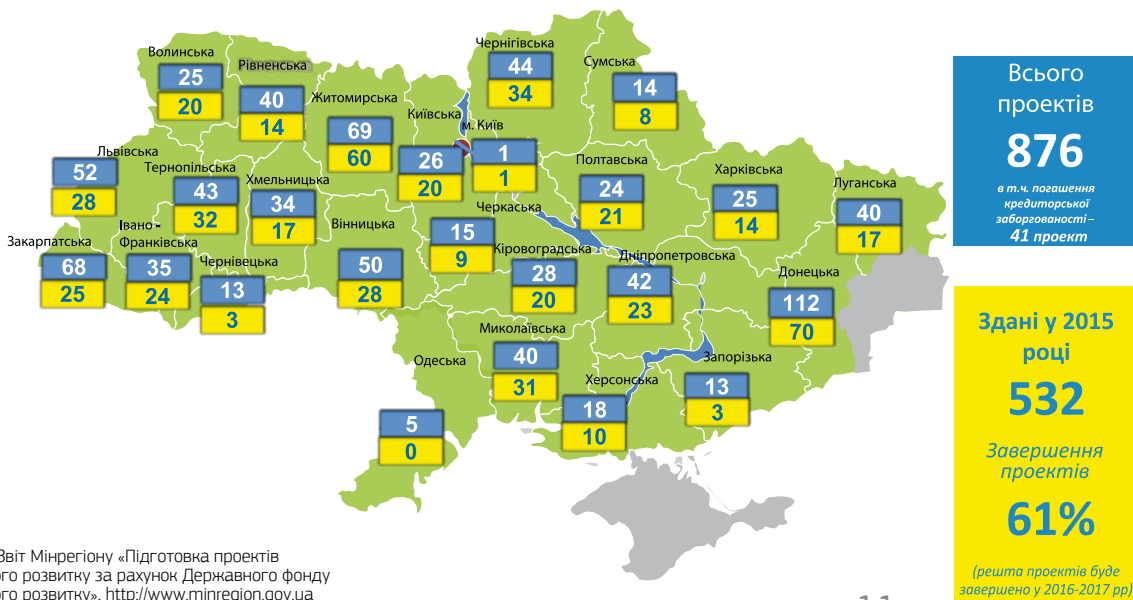
39% регіональних проектів не завершені

Згідно зі звітом Мінрегіону про реалізацію регіональних проектів з коштів Державного фонду регіонального розвитку за 2015 рік, із 632-х підтриманих проектів, завершені лише 532 проекти, що складає 61%. Відпо-

відно, незавершеними виявились 100 проектів, що складає 39%. Для Львівської області відсоток незавершених проектів у порівнянні із середнім по Україні є дещо вищим – 46% (див. діаграму 2).

Діаграма 2

Реалізація проектів за рахунок коштів ДФРР регіонами у 2015 році



Джерело: Звіт Мінрегіону «Підготовка проектів регіонального розвитку за рахунок Державного фонду регіонального розвитку», <http://www.minregion.gov.ua>

Офіційні заяви та публікації в засобах масової інформації

Перший набір регіональних проектів у 2015 році до Державного фонду регіонального розвитку отримав стриману реакцію засобів масової інформації, оскільки всі розуміли, що це – перший крок у реформуванні Державного фонду регіонального розвитку і проблеми, які накопичувались роками неможливо розв'язати одночасно. Зокрема, найбільш характерними проблемами, які були озвучені Мінрегіоном у своєму звіті за 2015 рік, вважалися такі: 95% проектів орієнтовані на конкретні об'єкти, а не розвиток галузі в цілому (наприклад, підтримані реконструкції конкретних шкіл, а не оптимізація системи цих же шкіл в умовах децентралізації); більшість членів регіональних комісій із

відбору проектів прямо були причетні до підтриманих проектів. Однак у 2016 році, коли ситуація повторилась, засоби масової інформації, зокрема на Львівщині гостро відреагували на проблеми. Зокрема, після оприлюднення результатів відбору проектів 24 березня 2016 року конкурсною комісією у Львівській області¹, в засобах масової інформації з'явився ряд публікацій, в тому числі офіційних осіб², в яких були озвучені проблеми механізму оцінки та відбору регіональних проектів, зокрема щодо факту відбору проектів 3-х районів Львівщини (із 20-и наявних) на суму, що складає 43% від загального бюджету Державного фонду регіонального розвитку, передбаченого для Львівської області.

1 - <http://dfrr.minregion.gov.ua/Projects-list?PAREA=83&PDIST=0&PTHEM=0&PYEAR=2016&PZVIT=0>

2 - http://zaxid.net/news/showNews.do?golosuvannya_vtayemnicenih_yak_tak_stalosya&objectId=1386992







Проблема

Неефективні процедури підготовки та відбору проектів регіонального розвитку, які фінансуються з коштів Державного фонду регіонального розвитку.

Мета дослідження

Аналіз процедур підготовки і відбору проектів регіонального розвитку та визначення шляхів їх оптимізації.

Методологія дослідження та опис об'єкту дослідження

Методологія дослідження

У ході проведеного дослідження, підготовленого в рамках ініціативи з розвитку аналітичних центрів в Україні, були використані матеріали аналітичного звіту «Регіональний розвиток та державна регіональна політика»³, який готувався в межах проекту ЄС «Підтримка політики регіонального розвитку в Україні» і який на сьогодні є чи не єдиним базовим аналітичним документом, у якому представлена комплексна інформація щодо особливостей регіонального розвитку та системи управління, досвіду формування та реалізації державної регіональної політики в Україні.

3 - http://surdp.eu/uploads/files/Analytical_Report_Main_part_UA.pdf

У дослідженні «Державний фонд регіонального розвитку: механізм/процедури підготовки та відбору проектів регіонального розвитку» проаналізовані нормативно-правові акти та регламентуючі документи 2015-2016 років, що визначають державну та регіональну політику розвитку; результати діяльності фонду, які не могли увійти до згаданого вище аналітичного звіту «Регіональний розвиток та державна регіональна політика» з огляду на дату його публікації – 2014 рік.

Пропоноване дослідження в основному концентрує свою увагу не на проблемах державного фонду в цілому, а на механізмі/процедурах підготовки та відбору проектів регіонального розвитку, які подаються на співфінансування до фонду.

В основу статистичних даних, використаних в розділі «Аналіз причин проблеми», покладена база даних Мінрегіону «Державний фонд регіонального розвитку»⁴, яка містить детальну і систематизовану інформацію щодо самого фонду та регіональних проектів з усіх областей України.

Окремі питання дослідження більше деталізовані на прикладі Львівської області, з огляду на проведені громадською організацією «Європейський діалог» у 2016 році публічні заходи (експертні обговорення, дебати, семінари) за участі представників органів місцевого самоврядування, обласної та районних державних адміністрацій, експертів Львівщини. За результатами цих заходів були розроблені рекомендації щодо можливих змін, які адресовані ключовим суб'єктам регіональної політики у Львівській області – обласній державній адміністрації та обласній раді. При цьому варто зауважити, що досліджувана проблема та її причини не є специфічними для окремо взятого регіону, зокрема Львівщини, а притаманні усім областям України. Частково, досліджувана проблема була вирішена змінами до примірного Положення про регіональну комісію з оцінки та проведення попереднього конкурсного відбору інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку (наказ Мінрегіону від 24 квітня 2016 року №80).

Опис об'єкту дослідження – Державного фонду регіонального розвитку (в частині процедур підготовки та відбору проектів регіонального розвитку)

Досвід фінансування регіонального розвитку попередніх років сформував стерео-

тип державного фінансування регіональних «проектів» – винятково об'єктів будівни-

4 – <http://dfr.minregion.gov.ua/>

цтва, інфраструктури (так звані «тверді інвестиції»). Практика засвідчила, що такий підхід не призвів до вирівнювання асиметрії регіонального розвитку, а сформував ручний розподіл коштів на регіональний розвиток.

«Загалом відсутня логіка у розподілі коштів субвенції на соціально-економічний розвиток регіонів, і не зважаючи на затверджену методику розподілу коштів та підготовки пропозицій, процес виглядає повністю ручним і непрозорим»,

http://surdp.eu/uploads/files/Analytical_Report_Main_part-UA.pdf

Протягом 2008 року був підготовлений та узгоджений проект нової концепції державної регіональної політики, яка мала замінити концепцію в редакції 2001 року, зокрема в частині механізму фінансування регіонального розвитку, а саме:

- відмова від об'єктного підходу у фінансуванні регіонального розвитку і перехід до фінансування проектів регіонального розвитку;
- фінансування програм та проектів регіонального розвитку через фонд регіонального розвитку;

- створення системи погодження державних, регіональних та місцевих інтересів через координаційні ради регіонального розвитку;
- розгортання мережі агенцій регіонального розвитку, які опікуються стратегіями розвитку регіонів, їх промоцією.

Особливою новацією стала ідея фінансування програм та проектів регіонального розвитку через фонд регіонального розвитку.

В останній редакції законопроекту «Про засади державної регіональної політики» від 2 грудня 2009 року, розробленого на основі концепції, була запропонована формула існування єдиного державного фонду регіонального розвитку, як складової частини спеціального фонду Державного бюджету України, який має постійне багаторічне бюджетне призначення. Нова формула поєднала європейський підхід до фінансування заходів та проектів регіонального розвитку через процедури фонду та, певною мірою, врахувала «українську традицію», що бюджетні кошти можуть бути використані винятково через державних розпорядників коштів з дотриманням усієї системи державного контролю.

Для захисту від лобізму та корупції, законопроектом була передбачена низка спеціальних процедур, зокрема:

- проект, що подається на фінансування з фонду, має отримати погодження на рівні координаційної ради розвитку регіону;
- проект має відповідати плану заходів з реалізації програми розвитку регіону, яка, в свою чергу, має відповідати Державній стратегії регіонального розвитку;
- має бути частка фінансування з місцевого бюджету;
- проект має відповідати пріоритетам, визначеним Національною координаційною радою на поточний рік;
- проект має перемогти на конкурсі проєктів.

Незважаючи на значну підготовчу роботу, проведену в 2008-2009 роках, закріпити ці процедури функціонування Державного фонду регіонального розвитку в ухвалених нормативно-правових актах не вдалось.

Важливою віхою розвитку ідеї Державного фонду регіонального розвитку стало ухвалення Закону України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України та деяких інших законодавчих актів України» від 12 січня 2012 року – в Державному бюджеті України на 2013 рік фактично був запроваджений механізм фінансування регіонального розвитку **через проєкти, які фінансуються з Державного фонду регіонального розвитку**. Однак, при цьому була знівельована сама ідея фонду – бюджет суттєво зменшений, а використання коштів було орієнтоване на будівництво (реконструкцію) об'єктів, в першу чергу соціальної сфери.

Одночасно в рамках програми Європейського Союзу «Підтримка політики регіонального розвитку в Україні» були розроблені інші ключові проєкти документів щодо функціонування фонду:

- Порядок використання коштів Державного фонду регіонального розвитку;
- Порядок підготовки, оцінки та відбору інвестиційних програм і проєктів регіонального розвитку, що можуть реалізуватися за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку⁵.

5 – <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/195-2015%D0%BF>

Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року⁶, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 року та План заходів з її реалізації на 2015-2017 роки⁷ від 7 жовтня 2015 року *стали поворотним моментом в подальшому розвитку Державного фонду регіонального розвитку.*

сельності населення в Україні, помноженої на 0,8 суми фонду. Ті регіони, у яких ВРП на душу населення менший від 75% загальноукраїнського показника, отримають додатково суму, яка визначається часткою населення регіону у населенні цих регіонів помноженої на 0,2 суми Державного фонду регіонального розвитку.

Відповідно до цих документів, Державний фонд регіонального розвитку визначений статтею 24-1 Бюджетного кодексу України, як програма Державного бюджету і є ключовим фінансовим інструментом для впровадження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року.

Логіка фінансування регіональних проєктів за рахунок коштів фонду виглядає таким чином – за кожним із регіонів закріплена сума, яка розраховується, виходячи із чисельності населення регіону та рівня валового регіонального продукту (ВРП) на душу населення. Всі регіони отримують свою частку фінансування, яка відповідає частці населення регіону у загальній чи-

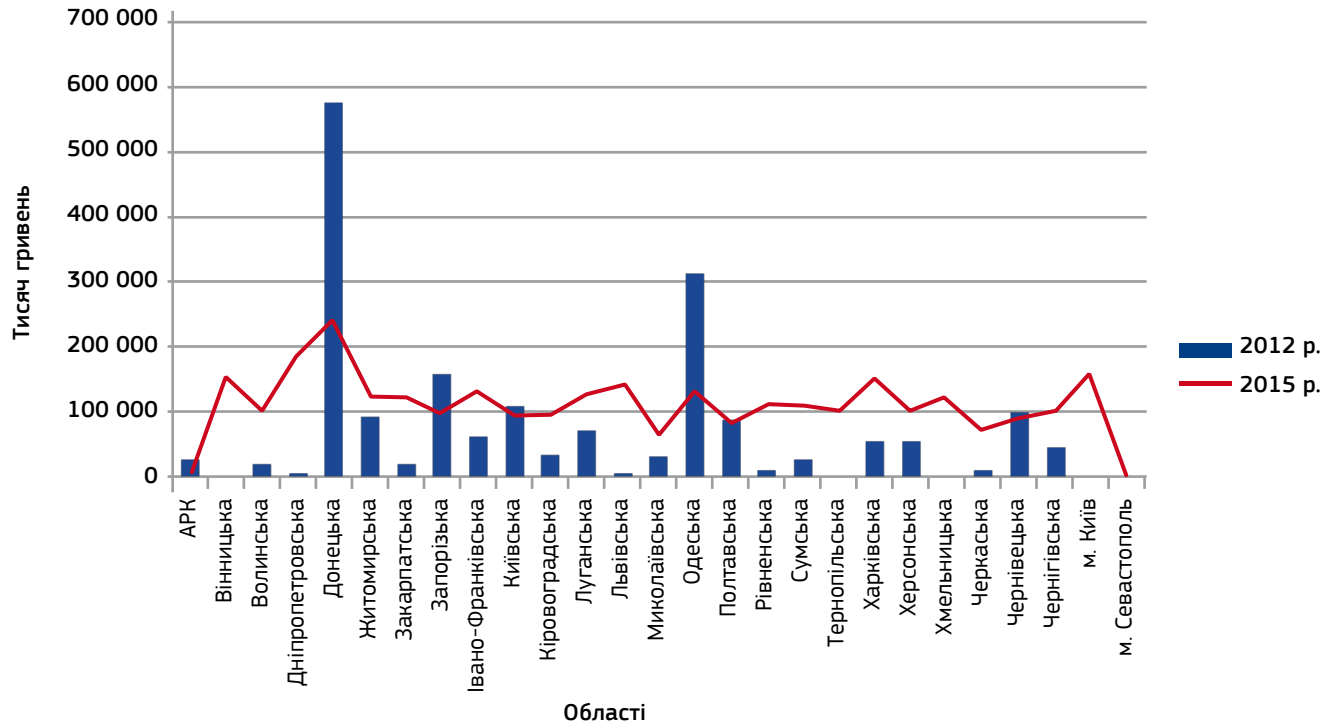
Показовим успіхом роботи фонду може слугувати розподіл коштів між регіонами (в порівнянні 2012-2015 роки) та поступова ліквідація «ручного» режиму розподілу коштів між регіонами, як показано у *діаграмі 3.*

6 – <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/385-2014%D0%BF>

7 – <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248549132>

Діаграма 3

Розподіл фонду регіонального розвитку 2012, 2015 рр.



Джерело: А. Ткачук. Про «згуртованість» та регіональний розвиток від 04.12.2015
<http://www.csi.org.ua/pro-zgurtovanist-ta-regionalnyj/>

Можливі причини проблеми

Для дослідження можливих причин проблеми неефективності процедур підготовки та відбору проектів регіонального розвитку, які фінансуються з коштів Державного фонду регіонального розвитку, доцільно згрупувати їх у дві категорії:

1. Низька інституційна спроможність органів місцевого самоврядування до підготовки проектів регіонального розвитку:

- 1.1. Орієнтованість планів заходів з реалізації регіональних стратегій розвитку на точкове відновлення інфраструктури;
- 1.2. Слабкий зв'язок проектів регіонального розвитку із процесом стратегічного планування;
- 1.3. Не чітке розуміння поняття «проекти розвитку»;
- 1.4. Низька якість регіональних проектів.

2. Низька об'єктивність оцінки і відбору проектних заявок:

- 2.1. Недосконалість критеріїв оцінки проектних заявок;
- 2.2. Конфлікт інтересів членів комісії з відбору проектів;
- 2.3. Незадовільна організація процесу оцінки та відбору проектів;
- 2.4. Порушення графіків проведення відбору та оцінки проектних заявок;
- 2.5. Формальний характер процесу оцінки, відбору та реалізації проектів.

Аналіз причин проблеми

1. Низька інституційна спроможність органів місцевого самоврядування до підготовки проектів регіонального розвитку

1.1. Орієнтованість планів реалізації регіональних стратегій розвитку на точкове відновлення інфраструктури

Згідно зі звітом Мінрегіону за результатами моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики в Україні за 2015 рік⁸ у сфері «Удосконалення механізму планування регіонального розвитку» ситуація виглядала таким чином: усіма регіонами (за винятком Львівської та Запорізької областей) були затверджені регіональні стратегії розвитку. Плани заходів з реалізації цих стратегій були затверджені у 19 регіонах.

Аналіз наявних 19 планів заходів з реалізації стратегій інших областей України⁹ засвідчив, що каталог проектів (заходів), які є їх невід'ємною частиною, у своїй більшості націлені на точкове відновлення інфраструктури. Типовою ілюстрацією подібної ситуації може слугувати [перелік проектів Плану за-](#)

ходів з реалізації Стратегії розвитку Івано-Франківської області на період 2015-2017 років, поданих на дофінансування з коштів [Державного фонду регіонального розвитку](#):

- у 2015 році – із 102-х поданих проектів – 60 були орієнтовані на точкове відновлення інфраструктури (59%);
- у 2016 році – зі 168-и проектів – 102 були орієнтовані на точкове відновлення інфраструктури (60%).

Перелік проектів до Державного фонду регіонального розвитку, орієнтованих на точкове відновлення інфраструктури за 2016 рік, від Івано-Франківської області наведений в **ДОДАТКУ 1**.

Окрім вимоги щодо відповідності регіонального проекту пріоритетам державної

8 - <http://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2016/05/Zvit-za-rezultatami-realizatsiyi-derzhavnoyi-regionalnoyi-politiki-v-Ukrayini-u-2015-rotsi2.pdf>

9 - <http://old.minregion.gov.ua/regional-dev/derzhavna-regionalna-politika-376467/strategichne-planuvannya-regionalnogo-rozvitku-678276/plani-zahodiv-z-realizatsiyi-regionalnih-strategiy-rozvitku-704633/?print=1>

та регіональної стратегії розвитку, при поданні проектів до Державного фонду регіонального розвитку може бути дотримана інша вимога, а саме – проект подається від об'єднаної територіальної громади.

Аналіз змісту регіональних проектів від об'єднаних територіальних громад, які були подані для співфінансування з Державного фонду регіонального розвитку у 2016 році, засвідчив, що більшість цих проектів не були орієнтовані на перспективу розвитку як регіонів, так і самих об'єднаних територіальних громад, яких станом на 1 січня 2016 року на Львівщині налічувалось п'ятнадцять.

Незважаючи на значні кошти (близько

16,7 млн. грн.), які зуміли залучити об'єднані територіальні громади Львівщини у 2016 році з Державного фонду регіонального розвитку, характер цих проектів переважно не мав відношення до стратегічного розвитку, а витриманий в традиційному «об'єктному підході» (реконструкція приміщень, закупівля котлів, заміна вікон тощо). Із 24-х проектів, підготовлених об'єднаними громадами Львівщини, 20 проектів (83%) – орієнтовані на точкове відновлення інфраструктури. Перелік проектів до Державного фонду регіонального розвитку за 2016 рік від об'єднаних територіальних громад Львівщини наведений в **ДОДАТКУ 2**.

1.2. Слабкий зв'язок проектів регіонального розвитку із процесом стратегічного планування

До сьогодні саме поняття «стратегічне планування» на місцях позиціонується з документом, який обов'язково «має бути» в області та районі. При цьому, основним інструментом планування на всіх рівнях залишався річний план соціально-економічного розвитку, текст якого із року в рік повторювався, мінялися лише цифрові показники. Такий план за своєю суттю представляв набір заходів на поточний рік, фінансування якого планувалось в «межах бюджетних призначень». Як було зазначено вище, ситуація у 2015

році кардинально змінилась – були запроваджені нові підходи до державної політики регіонального розвитку на основі державної і регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації, які повинні представляти собою каталоги конкретних проектів, розрахованих на три роки, прив'язаних до стратегічних і операційних цілей стратегій. Це вимагає від громад не лише якісної підготовки проектів, але й прив'язки цих проектів до планів розвитку громад, регіональних та державної стратегій розвитку.

Показовим прикладом відсутності реального планування в громадах у 2016 році став факт надання *державної субвенції на розвиток інфраструктури (1,0 млрд. грн.) для об'єднаних територіальних громад* під проекти, які мали бути частиною трирічного плану соціально-економічного розвитку громади¹⁰. При цьому, запропонована Мінрегіоном типова структура такого плану містила ряд елементів стратегічного характеру, зокрема:

- географічне розташування, опис суміжних територій;
- демографічна ситуація, ринок праці;
- стан розвитку інфраструктури (транспортної, економічної, енергетичної, промислової, соціальної, екологічної тощо);
- динаміка та особливості соціально-економічного розвитку за останні п'ять років, в тому числі стан використання природного, ресурсного, виробничого, науково-технічного потенціалу, розвитку малого і середнього підприємництва, зайнятості населення, задоволення потреб населення товарами і послугами, доступу суб'єктів підприємства до кредитів та інвестицій, екологічну ситуацію тощо;

- фінансово-бюджетна ситуація;
- результати SWOT-аналізу.

Підготовку планів соціально-економічного розвитку об'єднані громади мали здійснювати також на основі прогнозованих фінансових ресурсів: власних доходів бюджету; коштів Державного фонду регіонального розвитку; коштів міжнародної технічної допомоги та власне коштів державної субвенції на розвиток інфраструктури.

Як виявилось, громадам було важко пов'язати всі зазначені елементи та підготувати трирічні плани соціально-економічного розвитку. При цьому, наявні річні плани соціально-економічного розвитку, прийняті на початку 2016 року і підготовлені за «старими рецептами», не давали змоги запропонувати обґрунтовані проекти на фінансування з коштів державної субвенції на розвиток інфраструктури відповідно до реального потенціалу громади та бачення її подальшого розвитку. Упродовж квітня-травня 2016 року, за ініціатииви Львівської обласної державної адміністрації, був проведений ряд навчальних семінарів та консультацій щодо стратегічного планування в об'єднаних територіальних громадах, що дещо покращило якість їхніх планів соціально-економічного розвитку. Відповідно покращилась і якість

10 – <http://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/regional-dev/rozyvtok-mistsevoho-samovryaduvannya/dobrovil-ne/poryadok-ta-umovi-nadannya-subventsiiy-z-derzhavnogo-byudzhetu-mistsevimi-byudzheta-na-formuvannya-infrastrukturi-obyednanih-teritorialnih-gromad-proekt/>

проектів для фінансування з коштів державної субвенції на розвиток інфраструктури, наприклад: «Створення центру надання ад-

міністративних послуг в м. Новий Калинів», «Ремонт доріг комунальної власності Воле-Баранецької об'єднаної громади» тощо.

1.3. Не чітке розуміння поняття «проекти розвитку»

У роз'ясненнях Мінрегіону щодо підготовки проектів до Державного фонду регіонального розвитку¹¹ визначено, що кошти фонду мають скеровуватись на «проекти розвитку», які створюють можливості для розвитку громад, бізнесу (а отже робочих місць і податків), інвестицій в людський капітал тощо. Однак, аналіз змісту проектів, поданих до фонду у 2015-2016 роках свідчить про протилежне – практично всі проекти прив'язані до «об'єктів» (прямих інвестицій) з відсутністю «м'якої» складової (наприклад, розвиток людського капіталу). 95% підтриманих проектів у 2015 році були спрямовані на точкове відновлення інфраструктури (ремонти та реконструкції закладів освіти, охорони здоров'я, водогонів, адміністративних та житлових будівель тощо).

У 2015 році з коштів Державного фонду регіонального розвитку Львівщині виділено 136,8 млн. грн. На цю суму були підтримані 52 проекти із 138-и поданих заявок. Аналіз підтриманих проектів засвідчив, що поняттю

«розвитковий» не відповідав жоден із проектів. **Головні критерії, які брались до уваги:**

- можливість завершення реалізації проекту у поточному році;
- гарантований обсяг співфінансування з місцевого бюджету;
- ступінь будівельної готовності проекту.

У 2016 році з коштів Державного фонду регіонального розвитку Львівщині виділено 222,5 млн. грн. На цю суму були підтримані 80 проектів із 244-х поданих заявок. Із підтриманих проектів, інноваційним з певними застереженнями можна назвати лише один проект «Перша УРБАН-бібліотека в Трускавці» (вартість 980,0 тис. грн.), оскільки і в цьому проекті домінують ремонтно-будівельні роботи і відсутнє запровадження нових технологій. Решта проектів – дзеркальне відображення проектів 2015 року. Приклади розвиткових проектів, які не були підтримані регіональною комісією у Львівській області у 2016 році наведені в *таблиці 1*.

11 - <http://www.slideshare.net/CSIUKRAINE/ss-62334031>

Таблиця 1

Назва проекту	Тематичний напрямок	Заявник, регіон	Обсяг фінансування, тис. грн.				Статус проекту
			з ДФРР	з місцевих бюджетів	кошти партнерів	загалом	
005176-ЛВ 2016 Розбудова Новороздільського індустріального парку (НРИП). Етап 2	Проект до плану заходів з реалізації стратегії регіонального розвитку	Виконавчий комітет Новороздільської міської ради м. Новий Розділ	33 471,1	3 922,8	50,0	37 443,9	Не пройшли регіонального відбору
005108-ЛВ 2016 Створення регіональної інфраструктури та широкосмугового доступу до Інтернет	Проект до плану заходів з реалізації стратегії регіонального розвитку	Львівська обласна державна адміністрація	34 442,5	3 354,5	1 308,0	39 105,0	Не пройшли регіонального відбору

1.4. Низька якість регіональних проектів

Незважаючи на чіткість регламентуючих документів щодо форми подачі проектних заявок, змісту розділів та наявності відповідних посібників щодо їх підготовки, якість поданих проектних заявок, як у 2015 році, так і 2016 році, залишається на низькому рівні. Визначальними елементами заявок залишаються наявність проектно-кошторисної документації та ступінь будівельної готовності об'єкту до завершення. Приклад

середньостатистичного проекту, який отримав співфінансування із Державного фонду регіонального розвитку у 2016 році наведений у **ДОДАТКУ 3** (реквізити заявника та відповідна інформація видалена із тексту проекту із етичних міркувань). Суть проекту полягає в розширенні кількості учнів сільської школи I-III ступеня із 130 до 180 місць та покращенні матеріально-технічної бази.

Як коментар до подібних проектів, можна додати таке: автор проекту свідомо чи несвідомо ігнорував процеси, що відбуваються завдяки децентралізації і той факт, що фінансування школи (об'єкт реконструкції) в подальшому буде покладене на бюджет об'єднаної територіальної громади. При цьому не факт, що школа, залишиться із статусом I-III ступеня. Відповідно, логічним було б навести аргументи на користь того, що у процесі майбутнього об'єднання громад (і можливої оптимізації освітньої мережі) саме ця школа залишиться виконувати свої функції, бо має шанси стати опорною школою.

2. Низька об'єктивність оцінки і відбору проектних заявок

2.1. Недосконалість критеріїв оцінки проектних заявок

Діючі критерії для оцінювання проектних заявок до Державного фонду регіонального розвитку у 2015-2016 роках були визначені наказом Мінрегіону від 24 квітня 2015 року, а саме:

- 1) актуальність проекту;
- 2) соціальний та економічний ефект від реалізації проекту;
- 3) інноваційний підхід до вирішення проблеми;
- 4) термін реалізації проекту;
- 5) фінансова, інституційна сталість результатів проекту;
- 6) обґрунтованість вартості проекту.

Оцінка відбувається за бальною системою:

- 0** – повна невідповідність,
- 1** – значна невідповідність,
- 2** – часткова відповідність,
- 3** – повна відповідність.

При цьому роз'яснення щодо критеріїв оцінки відсутні. Відповідно, в системі оцінювання закладалася значна доля суб'єктивізму – наприклад, як оцінити *«повну чи часткову відповідність обґрунтованості вартості проекту»?*

2.2. Конфлікт інтересів членів комісії з відбору проектів

Відповідно до наказу Мінрегіону від 24 квітня 2015 року були визначені вимоги щодо складу і вимог до членів регіональної комісії з оцінки та проведення попереднього конкурсного відбору інвестиційних

програм і проектів регіонального розвитку, а саме:

- до складу комісії включаються представники органу, який її утворив, а також органів місцевого самоврядуван-

ня, територіальних органів центральних органів виконавчої влади, громадських об'єднань, наукових та інших установ (за погодженням з їх керівниками). До роботи комісії можуть залучатися незалежні експерти (за згодою);

- членство у регіональній комісії не має створювати конфлікту інтересів членів цієї комісії, який може вплинути на об'єктивність та неупередженість прийняття рішень щодо оцінки та попереднього конкурсного відбору інвестиційних програм і проектів.

Розмитість вимог до складу комісій призвела до того, що в регіонах до роботи в комісіях в основному були залучені депутати обласних рад та представники обласних державних адміністрацій. Аналіз розпорядження голови Львівської обласної державної адміністрації від 17 грудня 2015 року «Про внесення змін до розпорядження голови обласної державної адміністрації від 28

квітня 2015 року»¹², яким затверджений новий склад такої регіональної комісії, засвідчив, що із 34-х членів комісії – 16 представників обласної державної адміністрації, 15 представників Львівської обласної ради та 3 представники неурядових організацій. Потенційно такий склад комісії створює умови для конфлікту інтересів, оскільки депутати в тій чи іншій мірі лобіюють інтереси свого виборчого округу; представники виконавчих органів зацікавлені в просуванні проектів «своїх» установ.

Факт можливого конфлікту інтересів членів комісії з відбору проектів також акцентований і у звіті Мінрегіону про виконання Державного фонду регіонального розвитку за 2015 рік¹³, а саме: «багато членів обласних комісій з відбору проектів професійно були причетні до проектів (керівники структурних підрозділів обласних державних адміністрацій; депутати відповідних округів, з яких були підтримані проекти)».

2.3. Незадовільна організація процесу оцінки та відбору проектів

Згідно з пунктом 2 наказу Мінрегіону №80, визначені вимоги щодо оцінки та проведення попереднього конкурсного відбору інвестиційних програм і проектів регіональ-

ного розвитку, зокрема в частині оцінювання проектних заявок, яка здійснюється не менш ніж п'ятьма членами регіональної комісії. Що це означає на практиці, демонструє розра-

12 - <http://dfr.minregion.gov.ua/region-base?NID=73>

13 - <http://www.minregion.gov.ua/press/news/dlya-efektivnogo-vikoristannya-koshtiv-dfr-neobhidna-aktivna-pozitsiya-oblasnih-rad-v-yacheslav-negoda/>

хунок навантаження (кількості заявок для оцінки одним членом комісії) на прикладі Львівської області:

- кількість поданих заявок у 2016 році – 244;
- кількість необхідних оцінок – 1220 (244 заявки * 5 оцінювань);
- кількість оцінювань одного члена комісії – 36 (1220 оцінювань / 34 членів комісії).

Якщо врахувати час, необхідний для оцінки однієї заявки (щонайменше 2,5 години), та час, необхідний для занесення інформації в базу даних онлайн-платформи (до 0,5 години), то загальний час, необхід-

ний кожному члену комісії для оцінки проектних заявок становитиме – 108 годин (36 заявок * 3 години) або ж орієнтовно 14 робочих днів. При цьому, варто взяти до уваги, що обов'язки члена комісії виконуються на громадських засадах (у вільний від роботи час), а термін проведення оцінки був достатньо стислим – до 3-х тижнів.

Факт неякісної організації процесу оцінки та відбору проектів був відзначений і у звіті Мінрегіону про виконання Державного фонду регіонального розвитку за 2015 рік, а саме: «онлайн-платформа для оцінки проектних заявок значній частині членів комісій не була знайома; більшість членів комісій не читали опису проектів».

Окреме дослідження «Про регіональні комісії з оцінки та попереднього конкурсного відбору інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку, що можуть реалізовуватись за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку»¹⁴ провів Інститут громадянського суспільства. У результаті дослідження був зроблений висновок, що процедури оголошення та відбору проектів поки що не стали достатньо відкритими, так само, як і діяльність регіональних комісій, що є можливо однією з причин подання в основному традиційних проектів будівництва та ремонту об'єктів бюджетної сфери та відсутність реальних розвиткових проектів.

14 - <http://www.csi.org.ua/pro-regionalni-komisiyi-z-otsinky-ta-po/#sthash.Efvgt3Fs.dpuf>

2.4. Порушення графіків проведення відбору проектних заявок

Алгоритм участі проектних заявок у конкурсі інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку, що можуть реалі-

зовуватись за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку демонструє *діаграма 4*.

Діаграма 4

Схема подання та відбору регіональних проектів до Державного фонду регіонального розвитку



Джерело: Про ДФРР,
<http://dfrr.minregion.gov.ua/pro-konkurs>

Стаття 24-1 Бюджетного кодексу України чітко визначає терміни подання та відбору проектів, а саме: «Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації до 1 травня року, що передує плановому, подають центральному органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної регіональної політики, пропозиції з переліком і описом інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку, що сформовані відповідно до частини другої цієї статті, пройшли попередній конкурсний відбір відповідно до законодавства *та можуть реалізовуватися за рахунок коштів державного*

фонду регіонального розвитку у наступному бюджетному періоді».

Однак, у 2015-2016 роках цей графік порушувався із значними часовими затримками, в результаті чого проекти подавалися, відбиралися та реалізовувалися у поточному році.

Наприклад, оприлюднення результатів відбору проектів на співфінансування з Державного фонду регіонального розвитку на 2016 рік у Львівській області відбулося 24 березня 2016 року.

2.5. Формальний характер процесу оцінки, відбору та реалізації проектів

Постанова Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 року №932 «Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів»¹⁵ чітко регламентує форми звітності, індикатори моніторингу та оцінки проектів, зокрема: індикатори (показники) результативності реалізації проекту; проблемні пи-

тання, їх вплив на виконання плану заходів (з поясненням причини їх виникнення та зазначенням механізму вирішення) тощо.

Згідно з пунктом 16 цієї Постанови «Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські держадміністрації проводять аналіз стану виконання плану заходів (з порівняльною оцінкою ступеня відхилення фактичних значень індикаторів результативності від їх прогнозованих значень) та до 20 числа

¹⁵ - <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/932-2015%D0%BF>

другого місяця, що настає за звітним періодом, готують і оприлюднюють на своєму офіційному веб-сайті узагальнений звіт про виконання плану заходів за відповідний період».

Пошук звітів про виконання проектів Державного фонду регіонального розвитку за 2015 рік на сайтах обласних державних адміністрацій, в тому числі і Львівської, засвід-

чив їх повну відсутність. Єдиний документ, в якому наведені лише кількісні показники освоєння коштів Державного фонду регіонального розвитку в розрізі областей та структура проектів по пріоритетах (освіта, медицина і т.д.) наведені у «Звіті Мінрегіону за результатами проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики в Україні»¹⁶.

16 - <http://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2016/05/Zvit-za-rezultatami-realizatsiyi-derzhavnoyi-regionalnoyi-politiki-v-Ukrayini-u-2015-rotsi3.pdf>





Пропоновані зміни Мінрегіону, в частині покращення процедур підготовки та відбору проектів регіонального розвитку, які фінансуються з коштів Державного фонду регіонального розвитку

Наказом Мінрегіону від 17 квітня 2015 року №74 «Про затвердження примірної Положення про регіональну комісію з оцінки та проведення попереднього конкурсного відбору інвестиційних програм і проектів ре-

гіонального розвитку, що можуть реалізовуватися за рахунок коштів державного фонду регіонального розвитку» був регламентований процес оцінки та відбору регіональних проектів.

Зміни щодо формування складу регіональних комісій

Зважаючи на низку проблем, описаних вище, у 2016 році, наказом Мінрегіону від 24 квітня 2016 року №80, були внесені зміни до зазначеного Положення, що мають на меті оптимізувати склад регіональних комісій та

покращити якість критеріїв оцінки проектних заявок на 2017 рік і далі. Зміни щодо формування складу регіональних комісій наведені в *таблиці 2*.

Таблиця 2

Редакція примірною Положення про регіональну комісію від 17.04. 2015 року (п. 7)	Зміни до примірною Положення про регіональну комісію від 24 квітня 2016 року (п. 7)
Комісія утворюється у складі голови, заступників голови, секретаря та членів Комісії	Не міняється
Склад Комісії затверджує Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласної, Київської та Севастопольської міської державної адміністрації	Речення виключити
До складу Комісії включаються представники органу, який її утворив, а також органів місцевого самоврядування, територіальних органів центральних органів виконавчої влади, громадських об'єднань, наукових та інших установ (за погодженням з їх керівниками). До роботи Комісії можуть залучатися незалежні експерти (за згодою).	Після слів «органів виконавчої влади» доповнити словами «агенцій регіонального розвитку, які створені відповідно до Закону України «Про засади державної регіональної політики», регіональних офісів реформ, обласних відділень всеукраїнських асоціацій органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань, які займаються питаннями місцевого/регіонального, соціально-економічного та/або інвестиційного розвитку»
	доповнити: «Кількість членів Комісії з числа представників органу, який її утворив, не перевищує 1/3 загальної кількості складу Комісії, а кількість представників громадських об'єднань становить не менше 1/3 загальної кількості складу Комісії»

Зміни щодо якості критеріїв оцінки

Пропонується використовувати критерії, що комплексно визначають значимість проекту для громад чи регіону в цілому, включаючи підходи, що були використані раніше. Однак передбачається, що критерії більш точно оцінюватимуть:

- актуальність проблеми для кількості громадян певної території;
- здатність проекту вирішити проблему;
- інноваційність проекту;

- територію охоплення вирішення проблеми (громада, декілька громад, район, область);
- економічні особливості проекту (економія видатків /збільшення надходжень, створення робочих місць);
- залучення додаткових джерел фінансування (крім обов'язкових 10% співфінансування з місцевих бюджетів).

Детально опис нових критеріїв оцінки наведений в **ДОДАТКУ 4**.

Зміни щодо інституційного забезпечення процесу

Постановою Кабінету Міністрів України №258 в квітні 2016 року було затверджене типове положення про агенції регіонального розвитку¹⁷. Прогнозується, що агенції мають стати центрами реформ в сфері регіонального розвитку і децентралізації, сприяти підготовці та реалізації програм і проектів регіонального розвитку, інтегрувати інтереси і ресурси проектів міжнародної технічної допомоги, які сьогодні діють в

Україні. Координація роботи агенцій і відповідальність за їх діяльність на центральному рівні покладаються на Мінрегіон, а на регіональному – на обласні державні адміністрації. Агенції також мають стати осередками співпраці між державним, приватним та громадським секторами, оскільки засновувати їх можуть обласні державні адміністрації, відповідні ради та неурядові організації, як співзасновники.

17 – <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248941325>

- 1 Стереотип бачення (за висновком Мінрегіону – 95%) більшості представників місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування ролі Державного фонду регіонального розвитку, як чергового джерела для вирішення локальних проблем, як правило соціального характеру.
- 2 Низький рівень культури стратегічного планування на регіональному рівні, що призводить до відсутності об'єктивної оцінки спроможності потенціалу території, бачення перспективи розвитку, а відтак – неспроможності підготовки розвиткових проектів.
- 3 Низька якість планів заходів з реалізації регіональних стратегій розвитку (а у випадку Львівської області його відсутність), що призводить до того, що регіональні проекти, які подаються на співфінансування до Державного фонду регіонального розвитку слабо корелюються із стратегічними цілями розвитку регіону, у більшості своїй націлені на точкове відновлення інфраструктури.

- 4 Процедури відбору проектів для фінансування з Державного фонду регіонального розвитку поки що не стали достатньо відкритими, так само, як і діяльність регіональних комісій. Наказом Мінрегіону від 24 квітня 2016 року внесені зміни, які дозволяють розширити склад членів комісій із числа представників неурядового сектору, а також змінити співвідношення між категоріями членів комісії.
- 5 Незважаючи на визначені терміни подання, відбору та реалізації проектів Державного фонду регіонального розвитку у 2015-2016 роках, ці терміни регулярно порушуються, в результаті чого весь процес «стискається» до одного року, що створює значні проблеми для всіх учасників.
- 6 Діючі критерії та бальна система оцінювання проектних заявок у 2015-2016 роках не забезпечили якісної оцінки регіональних проектів розвитку. Наказом Мінрегіону від 24 квітня 2016 року зроблений суттєвий крок до покращенні якості оцінки проектних заявок на 2017 рік.
- 7 З метою підвищення ефективності реформ в Україні, Мінрегіон у 2016 році ініціював створення агенцій регіонального розвитку в областях, які мають сприяти підготовці та реалізації проектів регіонального розвитку.

Рекомендації

Рекомендації Львівській обласній державній адміністрації

- Відповідно до 5-ти стратегічних цілей Стратегії розвитку Львівщини до 2020 року створити 5 робочих груп для розробки проекту Плану заходів з реалізації Стратегії на 2016-2018 роки для ухвалення Львівською обласною радою.
- Департаменту економічної політики Львівської обласної державної адміністрації здійснити координацію робочих груп та остаточно сформувати каталог проектів Плану заходів з реалізації Стратегії. При цьому узгодити каталог проектів між стратегічними напрямками (з метою уникнення дублювання); із заходами/проектами регіональних програм; із проектами планів соціально-економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.
- Керівництву Львівської обласної державної адміністрації переформатувати склад членів регіональної комісії відповідно до наказу Мінрегіону від 24 квітня 2016 року №80.
- Після затвердження Львівською обласною радою Плану заходів з реалізації Стратегії на 2016-2018 роки, департаменту економічної політики Львівської обласної державної адміністрації оголосити конкурс регіональних проектів на 2017-2018 роки. При цьому організувати навчання із їх підготовки для всіх зацікавлених сторін.
- Департаменту економічної політики Львівської обласної державної адміністрації провести навчання із методики оцінювання проектів для членів регіональної комісії, в тому числі із використанням онлайн-платформи Мінрегіону.

6 Департаменту економічної політики Львівської обласної державної адміністрації спільно із партнерами, в першу чергу із числа громадських об'єднань, які займаються питаннями місцевого/регіонального, соціально-економічного та/або інвестиційного розвитку, організувати навчання із стратегічного планування на базовому рівні, в першу чергу для представників об'єднаних територіальних громад.

7 Керівництву Львівської обласної державної адміністрації розглянути можливість перерозподілу функціональних обов'язків між департаментом економічної політики і новоствореною агенцією регіонального розвитку в частині відповідальності за політику регіонального розвитку та забезпечення моніторингу та оцінювання проектів Державного фонду регіонального розвитку зокрема.

Рекомендації Львівській обласній раді

1 Сприяти залученню депутатів та постійних депутатських комісій до участі в робочих групах із розробки проекту плану реалізації стратегії на 2016-2018 роки та затвердити цей план рішенням обласної ради в найкоротші строки.

2 За участі експертів міжнародних програм та аналітичних центрів провести моніторинг та оцінку регіональних програм розвитку на предмет узгодження їх заходів/проектів із пріоритетами Державного фонду регіонального розвитку та проек-

тами плану заходів на 2016-2018 роки з реалізації стратегії розвитку Львівщини. На основі цього підготувати відповідні зміни до регіональних програм на 2017 рік.

3 Спільно із Львівською обласною державною адміністрацією сприяти якнайшвидшому створенню Агенції регіонального розвитку за участі Офісу реформ, провідних недержавних інституцій, які здійснюють свою діяльність у сфері регіонального розвитку.

Перелік проектів до Державного фонду регіонального розвитку, орієнтованих на точкове відновлення інфраструктури за 2016 рік від Івано-Франківської області

Реконструкція загальноосвітньої школи I-III ступенів з добудовою спортзалу в с. Пістинь Косівського району
Добудова спортзалу та переходу Косівської ЗОШ №2 I-III ступенів

Створення умов для забезпечення реалізації права дітей сіл Побережжя та Ганнусівка на здобуття дошкільної освіти

Реконструкція плавального басейну в Рожнівському НВК «Гуцульщина» ім. Ф. Погребенника НаУКМА Косівської районної ради Івано-Франківської області

Капітальний ремонт асфальтобетонного покриття проїзної частини та влаштування одностороннього тротуару на вул. Добрівлянській в м. Калуші

Будівництво ЗОШ I-II ст. (спортзал) в с. М. Рожин Косівського району Івано-Франківської області

Реконструкція та добудова корпусу №4 центральної міської клінічної лікарні по вул. Г. Мазепи, 114 в м. Івано-Франківську

Реконструкція з добудовою дитячого садка в селищі Лісець Тисменицького району Івано-Франківської області

Реконструкція існуючої недіючої ЗОШ I-III ступенів під дитячу спортивно-відпочинкову базу в с. Білоберізка

Придбання автомобіля швидкої медичної допомоги для Старобогородчанської об'єднаної територіальної громади

Придбання пожежного автомобіля для Старобогородчанської об'єднаної територіальної громади

Реконструкція комплексного приймального пункту під корпус школи в с. Нивочин Богородчанського району

Капітальний ремонт приміщення адмінбудинку сільської ради Старобогородчанської об'єднаної територіальної громади

Загальноосвітня школа I-II ступенів у селі Раковець Богородчанського району – будівництво

Завершення II черги будівництва загальноосвітньої школи I-III ступенів в селі Підбереж Болехівської міської ради

Добудова приміщень гімназії по вул. Грушевського, 23 в м. Тлумач Івано-Франківської області

Реконструкція незавершеного будівництва універсального блоку школи під дитячий садок в с. Гринівці Тлумацького району

Будівництво дитячого садка на 40 місць в с. Яківка Тлумацького району

Будівництво-прибудова спортивного залу в с. Олеша Тлумацького району

Капітальний ремонт дорожнього покриття вулиці Гагаріна в місті Болехові Івано-Франківської області

Капітальний ремонт вулиці Коновальця ПКЗ +00-ПК6+17 в місті Болехові Івано-Франківської області

Капітальний ремонт дорожнього покриття вулиці Коперника у місті Болехові Івано-Франківської області

Капітальний ремонт дорожнього покриття вулиці Отця Сухого у місті Болехові Івано-Франківської області

Капітальний ремонт дорожнього покриття вулиці Котляревського в місті Болехові Івано-Франківської області

Капітальний ремонт дорожнього покриття вулиці Воїнів УПА в місті Болехові Івано-Франківської області

Капітальний ремонт дорожнього покриття вулиці Б. Хмельницького в місті Болехові Івано-Франківської області

Будівництво загальноосвітньої школи I-III ступенів в с. Крилос Галицького району

Добудова шкільної їдальні, виробничих майстерень та класних кімнат по вул. Грушевського, 27 в с. Чернятин Городенківського району Івано-Франківської області

Завершення будівництва дитячого дошкільного навчального закладу «Едельвейс»

Добудова незавершеного будівництва блоків №1, №2 (їдальня та спортивний корпус) Мединського НВК Галицького району Івано-Франківської області

Клуб на 250 місць в с. Коршів Коломийського району

Капітальний ремонт вуличного освітлення в с. Ліски Коломийського району

Капітальний ремонт вуличного освітлення в с. Коршів Коломийського району

Реконструкція з прибудовою громадського будинку під дитячий садок в селі Пійло Калуського району

Реконструкція існуючої будівлі для дитячого садка на 18 місць по вул. С. Стрільців, 36 в с. Кінашів Галицького району Івано-Франківської області

Будівництво каналізаційної мережі в селі Угорники Івано-Франківської області

Реконструкція аварійного головного водоводу в м. Городенка – шлях до підвищення техніко-економічних показників підприємства ДВУВКГ

Капітальний ремонт водопровідної та каналізаційної мереж в м. Городенка – шлях до підвищення техніко-економічних показників підприємства ДВУВКГ

Капітальний ремонт приміщення «Коломийського міського центру ПМСД» по проспекту В'ячеслава Чорновола, 32 в м. Коломия Івано-Франківської області

Реконструкція адмінбудинку під міську лікарню в селищі Єзупіль

Дитячий садок та початкова школа в селі Новоселиця Долинського району – будівництво

Загальноосвітня школа I-III ступенів у с. Вишків Долинського району – будівництво

Будівництво та обслуговування дошкільного закладу по вул. Спортивній, 3 в с. Королівка Коломийського району

Капітальний ремонт дорожнього покриття вулиці Сікових Стрільців у с. Воскресинці Коломийського району Івано-Франківської області

Поліклініка в м. Коломия Івано-Франківської області (I черга будівництва)

Школа на 260 учнівських місць в с. Дебеславці Коломийського району

Добудова блоку № 2 школи в с. П'ядики Коломийського району Івано-Франківської області

Школа на 280 учнівських місць в с. Угорники Коломийського району

Реконструкція приміщень на вул. Софіївка, 39 у м. Івано-Франківську для розташування в ньому комунального закладу «Івано-Франківський обласний центр екстренної медичної допомоги та медицини катастроф»

Загальноосвітня школа I-III ступенів у селі Боднарів Калуського району – будівництво

Будівництво дитячого садка в с. Крихівці Івано-Франківської міської ради

Будівництво дитячого садка в с. Микитинці Івано-Франківської міської ради

Капітальний ремонт народного дому «Княгинин» по вул. Галицька, 40 в Івано-Франківську

Реконструкція котельні центральної міської лікарні по вул. Довбуша, 5 в м. Яремче з встановленням твердопаливного котла

Реконструкція з добудовою Яремчанської ЗОШ I-III ступенів №1

Реконструкція з розширенням народного дому Просвіта в селі Микуличин Яремчанської міської ради

Капітальний ремонт дорожнього покриття вулиці Гірської в селі Слобода Коломийського району Івано-Франківської області

Капітальний ремонт вуличного освітлення від КТП №№361, 333, 365, 418, 303, 413, 322, 342 в смт Печеніжин Коломийського району Івано-Франківської області

Капітальний ремонт вуличного освітлення від КТП №№334, 331, 330, 332, 335, 329 в смт Печеніжин Коломийського району

Капітальний ремонт адмінбудинку Печеніжинської селищної ради по вул. Незалежності, 15 в селищі Печеніжин Коломийського району Івано-Франківської області

Будівництво очисних споруд та підвідного каналізаційного колектора для селища Печеніжин Коломийського району

Капітальний ремонт адмінбудівлі, глядацьких трибун і підвідної електролінії селищного стадіону в смт Печеніжин Коломийського району Івано-Франківської області

Капітальний ремонт приміщення ФАПу під амбулаторію в селі Рунгури Коломийського району Івано-Франківської області

Будівництво дитячого дошкільного закладу на 60 дітей в с. Сопів Коломийського району Івано-Франківської області

Реконструкція недіючих приміщень складу під клуб на 200 місць в с. Кийданці Коломийського району Івано-Франківської області

Капітальний ремонт дорожнього покриття вул. Старицького в м. Коломия Івано-Франківської області

Капітальний ремонт вул. Атаманюка в м. Коломия Івано-Франківської області

Реконструкція вулиці Б. Хмельницького в м. Коломії Івано-Франківської області (II етап)

Реконструкція дитячого садка з будівництвом корпусу на 60 дітей в с. Пнів по вул. Сікових Стрільців Надвірнянського району

Добудова II черги Назавизівської ЗОШ I-III ступенів Надвірнянського району

Добудова дитячого садка на 20 місць до існуючих приміщень школи в с. Лісна Тарновиця Надвірнянського району

Дошкільний навчальний заклад ясла-садочок «Мрія» в с. Камінне Надвірнянського району

Дитячий садок-ясла на 50 місць а с. Білі Ослави Надвірнянського району

Добудова з реконструкцією ЗОШ I-III ступенів на 480 учнівських місць в смт Битків Надвірнянського району

Реконструкція ЗОШ I-III ступенів з будівництвом корпусу на 14 учбових класів, котельні та адміністративних приміщень у с. Чорний Потік Надвірнянського району

Будівництво дитячого садка на 15 місць на вул. Промисловій, 3 в с. Вільхівка Рожнятівського району

Влаштування (капремонт) шатрового даху на існуючій будівлі кінотеатру на 420 місць в смт Перегінське Рожнятівського району

Капітальний ремонт даху головного корпусу районної лікарні в смт Рожнятів

Реконструкція приміщення бібліотеки з добудовою під дитячий садок на 26 місць в с. Грабів Рожнятівського району

Капітальний ремонт з переобладнанням приміщень колишньої будівлі дільничної лікарні в с. Спас Рожнятівського району Івано-Франківської області під дитячий садок.

Добудова незавершеного будівництва школи I-II ступенів в с. Верхній Струтин Рожнятівського району Івано-Франківської області (I черга)

Будівництво народного дому з глядацьким залом на 200 місць в с. Белелуя Снятинського району

Реконструкція дитячого садка на 280 місць під дитячий садок на 120 місць та спальний корпус на 80 місць для дівчат школи-інтернату в селищі Гвіздець Коломийського району

Розширення ЗОШ I-III ступенів з добудовою НВК на 36 місць в с. Королівка Тлумацького району

Реконструкція незавершеного будівництва нежитлового приміщення під клуб з бібліотекою та ФАП на вул. Сікових Стрільців, 3 в с. Слобідка Городенківського району

Вибірковий капітальний ремонт вулиці Г. Мазепи в м. Івано-Франківську

Енергозберігаючі заходи в Гаврилівській загальноосвітній школі I-III ступенів Надвірнянського району (капітальний ремонт даху) – блок Б, блок В

Реконструкція частини приміщення будинку культури під дитячий садок в с. Голинь Калуського району (II черга)

Прибудова спорткомплексу до школи в с. Новиця Калуського району

Капітальний ремонт інфекційного відділення в Рогатинській ЦРЛ Івано-Франківської області

Капітальний ремонт покрівлі територіального центру соціального обслуговування (надання соціальних послуг) у с. Данильче Рогатинського району

Капітальний ремонт системи опалення будинку культури в с. Добринів Рогатинського району

Капітальний ремонт системи опалення в Рогатинській спеціалізованій ЗОШ I-III ступенів №1 по вул. Шевченка, 71А в м. Рогатині

Реконструкція навчальних корпусів загальноосвітньої школи в с. Верхня Липиця Рогатинського району

Капітальний ремонт амбулаторії в с. Довгий-Войнилів Калуського району Верхнянської ОТГ

Капітальний ремонт НВК в с. Довгий-Войнилів Калуського району Верхнянської сільської ради об'єднаної територіальної громади

Реконструкція приміщення адміністративного будинку під дитячий садок в селі Завадка Калуського району Верхнянської сільської ради об'єднаної територіальної громади

Адмінбудівля фінансового управління Верховинського району на 12 працюючих по вул. Франка в смт Верховина Івано-Франківської області – будівництво

Станковецький навчально-виховний комплекс «Загальноосвітня школа I ступеня – дошкільний навчальний заклад Долинського району»

Реконструкція ДНЗ «Зірочка» на вул. Б. Хмельницького, 9 в м. Калуші

Середня школа на 33 класи на вул. І. Франка в смт. Верховині Івано-Франківської області – будівництво

Капітальний ремонт дорожнього покриття вул. Б. Кудрика в м. Рогатині

Перелік проектів до Державного фонду регіонального розвитку за 2016 рік від об'єднаних територіальних громад Львівської області

Назва проекту	Об'єктне спрямування
Реконструкція будівлі Баранівецького НВК «СЗШ I-III ступенів – ДНЗ» Самбірського району Львівської області	так
Ефективне функціонування комунального підприємства – запорука чистоти та благоустрою на території Гніздичівської об'єднаної територіальної громади	
Реконструкція незавершеної будівлі дитячого садка під народний дім «Просвіта» та амбулаторію по вул. Л. Українки в с. Вільшаник Самбірського району Львівської області (коригування).	так
Завершення будівництва школи в Гніздичівській об'єднаній територіальній громаді.	так
Реконструкція будівлі ЗСШ I-III ст. в с. Нове Місто Старосамбірського району Львівської області (з впровадженням енергозберігаючих заходів)	так
Реконструкція вуличного освітлення (з використанням енергозберігаючих ламп) в с. Посада Новоміська, Болозів, Конів, Грушатичі, Чижки Новоміської сільської ради Старосамбірського району Львівської області	так
Створення підприємства з надання житлово-комунальних послуг в Новоміській об'єднаній територіальній громаді	
Облаштування дитячо-юнацького культурного, спортивно-тренажерного комплексу при народному домі с. Руда Гніздичівської селищної ради об'єднаної територіальної громади	так
Закупівля модульної твердопаливної котельні для підвищення енергонезалежності громади через використання відновлювальних джерел енергії	так
Реконструкція будівлі НВК о. І. Могильницького с. Міженець Старосамбірського району з впровадженням енергоефективних заходів	так
Реконструкція вуличного освітлення (з використанням енергоощадних ламп) Міженецької сільської ради	так

Назва проекту	Об'єктне спрямування
Будівництво дитячої школи мистецтв в м. Новий Калинів Самбірського району Львівської області	так
Реконструкція вуличного освітлення Калинівської сільської ради, за адресою Львівська область, Самбірський район, с. Калинів (центр)	так
Будівництво дитячого дошкільного закладу на пл. Авіації, 19а в м. Новий Калинів Самбірського району Львівської області (завершення будівництва). Коригування	так
Розвиток транспортної інфраструктури об'єднаної територіальної громади Новокалинівської міської ради Самбірського району Львівської області шляхом придбання двох приміських автобусів	
Спільний крок до чистого довкілля – придбання сміттєвоза для покращення матеріально-технічної бази об'єднаної територіальної громади Новокалинівської міської ради Самбірського району Львівської області	так
Реконструкція Корналовицької СЗШ I-III ст. з метою влаштування Корналовицького НВК «СЗШ I-II ст. – ДНЗ» в с. Корналовичі Самбірського р-ну, Львівської обл.	так
Реконструкція будівлі ФАПу із добудовою під дитячий садок на 40 м. в с. Бабина Самбірського району Львівської області	так
Реконструкція тротуарів (ліворуч) та пішохідних доріжок вул. Січ. Стрільців смт Дубляни Самбірського району Львівської області	так
Реконструкція (впровадження енергозберігаючих заходів) Дублянського ДНЗ «Ранок» на вул. Молодіжна, 7 в смт Дубляни Самбірського району Львівської області	так
Реконструкція даху Чуквівської СЗШ I-III ст. в с. Чуква Самбірського району Львівської області	так
Оптимізація процесу діловодства та вдосконалення роботи апарату Новострілищанської селищної ради шляхом оновлення комп'ютерного парку	
Реконструкція мережі водопостачання вул. Ліси Українки з заміною ділянки водопроводу від водонапірної вежі до існуючого водонапірного колодця (ВКЗ6) в смт. Нові Стрілища Жидачівського району Львівської області	так
Влаштування модульних котелень в Новострілищанському ЗОШ I-III ст. в смт Нові Стрілища Жидачівського району Львівської області. Коригування	так

Приклад типового проекту на співфінансування з Державного фонду регіонального розвитку

РЕЄСТРАЦІЙНА КАРТКА ПРОГРАМИ І ПРОЕКТУ

Номер проекту	<i>ХХ-ЛВ</i>
Назва проекту	<i>Реконструкція ЗОШ І-ІІІ ступенів на 180 учнів в с. ХХ Львівської області</i>
Заявник	<i>ХХ сільська рада</i>
Технічне завдання	<i>2.3. Розвиток особистості</i>
Тематичний напрям реалізації проекту	<i>Проект до плану заходів з реалізації стратегії регіонального розвитку</i>
Номер і назва завдання зі Стратегії розвитку регіону	<i>2.2.4 «Відповідність соціальної інфраструктури потребам населення» та 2.3.1 «Підвищення якості освітніх послуг»</i>
Період реалізації проекту	<i>04.2016 по 12.2016</i>
Область	<i>Львівська</i>
Район	<i>ХХ</i>

Анотація проекту

Реконструкція з добудовою ЗОШ І-ІІІ ст. розпочата в червні 2007 року. Початок виконання будівельних робіт по реконструкції навчального закладу був зумовлений фізичним віком школи (рік побудови 1936), потребою покращення умов навчання та харчування учнів у зв'язку з відсутністю в існуючій школі спортзалу та харчоблоку, розширення потужності площі, добудови класних кабінетів.

На сьогоднішній день виконано добудову двоповерхового корпусу до існуючого приміщення школи (5 кабінетів, харчоблок, спортивний зал розміром 19х18м), частково проведено інженерні комунікації, виконано внутрішню штукатурку приміщень, бетонну підготовку для підлоги, утеплення фасадів та оздоблення їх декоративною штукатуркою.

Опис проблеми, на розв'язання якої спрямовано проект

Головним питанням на сьогоднішній день є остаточне завершення реконструкції класних кабінетів, спортивного залу, харчоблоку, навчальної шкільної майстерні, спортивного майданчика. В зв'язку з припиненням фінансування спонсором виникла гостра потреба у виділенні державних коштів для повного завершення реконструкції.

Мета та завдання проекту

Мета – створення умов для соціального розвитку села. Підвищення привабливості проживання в сільській місцевості, виконання програми державної підтримки молодих працівників, залучених до роботи в сільських населених пунктах. Забезпечення підвищення якості та рівного доступу населення до загальної середньої освіти, зокрема в сільській місцевості, шляхом покращення їх матеріально-технічної бази.

Завдання – забезпечення реконструкції 30Ш I-III ступенів на 180 учнів в с. ХХ Львівської області.

Опис діяльності у рамках проекту

Основними заходами проекту є реконструкція, благоустрій території, проведення комунікацій, оздоблювальні роботи, введення в експлуатацію 30Ш I-III ступенів на 180 учнів в с. ХХ Львівської області.

Очікувані результати

- 1) Збільшення кількості навчальних місць на 50, покращення якості навчального процесу, умов праці освітян та умов навчання учнів. Забезпечення гарячим харчуванням, створення умов для заняття фізкультурою та спортом.
- 2) Створення нових робочих місць в кількості 10.

Фінансова сталість

Після успішного завершення проекту подальша діяльність школи буде фінансуватися з районного бюджету.

Інституційна сталість

В результаті реалізації проекту громада села та село отримає оновлене приміщення школи, яке забезпечить реалізацію права дитини на здобуття середньої освіти, її фізичний, розумовий і духовний розвиток, соціальну адаптацію та готовність продовжувати освіту. Кількість учнівських місць збільшиться до 180. Також буде створено 15-20 додаткових робочих місць.

Політична сталість

Реалізація проекту зменшить соціальну напруженість в селі. Впровадження даного проекту висвітлить діяльність органів місцевої влади і підвищить рівень їх авторитету та довіри в громаді.

Інновація

Інновація відсутня.

План-графік

Період виконання	Захід	Джерела фінансування (тис. грн.)		
		Передбачено ДФРР	Передбачено місцевим бюджетом	Передбачено з партнерських коштів
2016 Місяць 5	Реконструкція, благоустрій території, проведення комунікацій, оздоблювальні роботи	500	100	0
2016 Місяць 6		200	20	0
2016 Місяць 7		200	20	0
2016 Місяць 8		200	20	0
2016 Місяць 9		200	10	0
2016 Місяць 10		200	10	0
2016 Місяць 11		150	10	0
2016 Місяць 12		150	10	0
2017 Півріччя 2		6778.147	753.127	0

Загальний бюджет проекту

БЮДЖЕТНА ФОРМА 1

Найменування заходу	Загальна вартість	Джерела фінансування (тис. грн.)		
		ДФРР бюджет	Місцевий бюджет	Кошти партнерів
«Реконструкція 30Ш I-III ступенів на 180 учнів в с. ХХ Львівської області»	9531.274	1800	200	0

Критерії оцінки проектів, пропоновані наказом Мінрегіону від 24 квітня 2016 року №80

№ з/п	Критерії оцінки проектів	Кількість балів
1	Для проектів, що подаються на виконання планів заходів з реалізації стратегій розвитку регіонів: а) вплив проекту на громаду, регіон (вибрати один з варіантів) – максимум 20 балів.	X
	Для проектів об'єднаних територіальних громад та співробітництва громад: б) частка населення громади, на яке впливає реалізація проекту (вибрати один з варіантів) – максимум 20 балів	
	Низька якість підготовки проекту, неможливо здійснити об'єктивну оцінку	0
	а) проект має вплив на одну громаду б) впливає на 0-5% мешканців	5
	а) проект має вплив одночасно на кілька громад/район б) впливає на 5-20% мешканців	10
	а) проект має вплив на кілька районів області б) впливає на 20-50% мешканців	15
	а) проект має вплив на всю область б) впливає на 50-100 % мешканців	20
2	Ступінь впливу проекту на вирішення проблеми (вибрати один з варіантів) – максимум 20 балів	X
	Низька якість підготовки проекту, неможливо здійснити об'єктивну оцінку	0
	Опосередкований вплив на вирішення проблеми	5
	Незначний прямий вплив на вирішення проблеми	10
	Частково вирішує проблему	15
	Повністю вирішує проблему	20

№	Критерії оцінки проектів	К-ть балів
3	Інноваційність проекту (вибрати один з варіантів) – максимум 20 балів	X
	Низька якість підготовки проекту, неможливо здійснити об'єктивну оцінку	0
	Проект застосовує традиційні (наявні в інших громадах регіону) підходи (технології)	5
	Підходи (технології) до вирішення проблеми, які використовуються у проекті, мають аналоги в Україні, але відсутні в регіоні	10
	Проект застосовує підходи (технології) до вирішення проблеми, які не мають аналогів в Україні	15
	Проект відкриває (суттєво посилює) нові можливості для регіонального розвитку, створює «точки зростання» громади (регіону) у найближчій перспективі	20
4	Для проектів громад, місцеві бюджети яких:	X
	а) потенційно не спроможні вирішити проблему б) потенційно спроможні вирішити проблему	
	Низька якість підготовки проекту, неможливо здійснити об'єктивну оцінку	0
	а) співфінансування з місцевих бюджетів та інших джерел понад 10 % б) співфінансування з місцевих бюджетів та інших джерел понад 50 %	5
	а) співфінансування з місцевих бюджетів та інших джерел понад 20 % б) співфінансування з місцевих бюджетів та інших джерел понад 60 %	10
	а) співфінансування з місцевих бюджетів та інших джерел понад 30 % б) співфінансування з місцевих бюджетів та інших джерел понад 70 %	15
	а) співфінансування з місцевих бюджетів та інших джерел понад 40 % б) співфінансування з місцевих бюджетів та інших джерел понад 80 %	20
5	Соціально-економічна спрямованість проекту (вибрати один з варіантів) – максимум 20 балів	X
	Низька якість підготовки проекту, неможливо здійснити об'єктивну оцінку	0
	Соціальний (або екологічний) проект	5
	Соціальний (або екологічний) проект зі створенням додаткових економічних благ	10
	Економічний проект із соціальною (або екологічною) складовою	15
	Економічний проект	20
Усього – максимум 100 балів		



Громадська організація «Європейський діалог»

Громадська організація «Європейський діалог» була офіційно зареєстрована 12 травня 1998 року. Ідея створення організації ґрунтувалася на необхідності підтримки ініціатив, спрямованих на зміцнення толерантності і кращого розуміння процесів європейської інтеграції, встановлення партнерських відносин між організаціями громадянського суспільства як в Україні, так і за її межами.

просп. Чорновола, 4
(кімната 1, 2-й поверх)
Львів, Україна 79019

(032) 253 80 78

<http://dialog.lviv.ua>
dialog@dialog.lviv.ua